

מִי דַעַת

גליון מס' 1

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. ככל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

מדיני ערב שבת

אמרו חז"ל שישחיזו את הסכינים לפני שבת ולא יגיע לזה ח"ו.¹

מסיבה זו אנו מוצאים ג"כ שחייבו חז"ל שיהיה אור בבית בשבת, משום שבבית חשוך האדם עלול למעוד על חפצים הפזורים, וזה יגרום להפרת שלום הבית בכדי להכין צרכי שבת. ח"ו.²

עד מתי מותר לעבוד בערב שבת?

אסרו חז"ל לעשות מלאכה בערב שבת ובערב חג לאחר זמן מנחה קטנה, בכדי להכין צרכי שבת. זמן זה הוא 2 ½ שעות זמניות לפני השקיעה.⁴

העושה מלאכה לאחר זמן זה, לא יראה סימן ברכה ממלאכה זו,⁵ ואפילו אם מרוויח כסף במלאכה זו, זה יופחת לו ממקום אחר.⁶

איזו מלאכה היא בכלל דין זה?

למדנו שהטעם להימנע ממלאכה סמוך לשבת היא משום שיוכל להכין צרכי שבת. ולכן יש הבדל בין מלאכה הנעשית לצורך שבת למלאכה שאינה נעשית לצורך שבת, וכן בין מלאכה זמנית למלאכה קבועה.

כמה זמן סמוך לשבת מותר ליצאת מהבית למקום אחר?

לפי המציאות בימים קדמונים הגבילו חז"ל את היציאה למקום אחר ביום שישי (כשלא יודעים במקום ההוא על בואו) ואסרו ללכת יותר מג' פרסאות. וטעם הדבר, בשביל שישאר מספיק זמן שיוכלו להכין עבורו את האוכל לשבת.

¹ אולם בימינו כאשר אנשים מכינים יותר אוכל מהנדרש הגבלה זו אינה נוגעת. ולכן יכול לצאת בכל זמן שירצה.

אך צריך תמיד להשאיר זמן בריוח, כאשר נוסעים ביום שישי, מפני מצבים העלולים להתפתח ולהוות גורם לחילול שבת.

כמו כן, אין להגיע כאורח סמוך מידי לשבת מבלי להודיע מראש, משום שזה עלול לגרום למארחים לחלל את השבת.

השחזת הסכינים לשבת

הרמ"א² כותב כי יש להשחיז את הסכינים לשבת, משום שזה הוא מכבוד שבת להכין עצמו לסעודה.

המ"ב³ מוסיף כי הספרי אומר שטעם הדבר הוא משום שלום בית. שאם בעל הבית ירצה לחתוך בסכין והיא תהיה קהה, יבוא מזה לקטטה עם אשתו ח"ו. ומשום כך

⁴ סימן רנ"א סעיף א', ועיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ב סעיף ל"ב.

⁵ סימן רנ"א סעיף א'.

⁶ מ"ב סימן רנ"א ס"ק ב'.

¹ מ"ב סימן רמ"ט ס"ק ג', שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ב סעיף כ"ד.

² סימן ר"נ סעיף א'.

³ מ"ב סימן ר"נ ס"ק ה'.

מלאכה הנעשית לצורך שבת:

מותר לעשות מלאכה ביום שישי אפילו לאחר מנחה קטנה כאשר היא נצרכת לשבת.

לפיכך, מותר להסתפר ולספר אחרים אפילו לאחר מנחה קטנה. ויכול לעשות זאת אף תמורת תשלום.⁷

כמו כן, מותר לתקן ולתפור בגדים הנצרכים לשבת. אפילו בתפירה מקצועית. אולם אין לתפור לאחרים תמורת תשלום.

וטעם החילוק שבתספורת מותר אף תמורת תשלום ואילו תפירה מותרת רק בחנם - מפני שבתספורת לפני שבת ניכר שזה נעשה לצורך שבת, אבל תיקון או תפירה בגדים אינו ניכר בהכרח שזה לכבוד שבת, ולכן מותר אמנם לתקן או לתפור אפילו לאחר מנחה קטנה, אולם אסור לעשות זאת תמורת תשלום.⁸

ובקצרה: כל מלאכה הנעשית לצורך שבת יכולה להיעשות אף לאחר מנחה קטנה.

אולם, כאשר אין זה ניכר שזה נעשה לצורך שבת, אין לעשות זאת תמורת תשלום.

מלאכה שאינה נעשית לצורך שבת:

יש בזה חילוק - מלאכה הנעשית בדרך עראית (שלא באופן קבוע) וקצרה מותר לעשותה אפילו לאחר מנחה קטנה,⁹ משום שבד"כ אינו מתעכב ונמשך עם מלאכה כזו ולכן זה לא יעכב את הכנותיו לשבת.

לפיכך מותר לתפור כפתור, לכתוב מכתב, להשקות קצת את הגינה (ולא כולל עבודות גינון כבדות) וכדו'. ומותר אף לעשות זאת תמורת תשלום.¹⁰

מלאכה הנעשית באופן קבוע ודורשת זמן אסור לעשותה לאחר מנחה קטנה, אפילו ללא תשלום. כלול בזה תיקון

רהיטים ומכשירים שונים (כאשר זה לא נעשה לשבת), בניה וכו'.¹¹

מה הדין אם יגרם לי הפסד באם אמנע מלעשות מלאכה בזמן זה?

באופן שאם ימנע מלעשות המלאכה אחר זמן מנחה קטנה יגרם לו הפסד, מותר לעשות את המלאכה, משום שזה נדון כ"דבר האבד" שהותר לעשות בזמן זה¹² (כמו שהותר מלאכת דבר האבד בחול המועד).

אולם¹³ בכ"ז יש להשתדל לזרז את עצמו שלא יצטרך לעשות מלאכה עד סמוך לשבת.

בגיליון הבא אי"ה:

– האם מכירה - קמעונאית (חנות מכולת) נכללת באיסור עשיית מלאכה לאחר מנחה קטנה?

– מה החילוק בין ערב פסח לשאר ערבי שבתות וחגים?

– האם מותר "להתחיל מכונה" במכונת הכביסה או במייבש לפני שבת?

¹¹ סימן רנ"א סעיף א' ושמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ב סעיף ל"ט.

¹² שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ב סעיף ל"ה, ועיין שם הערה קכ"ז שמקשה על טעם ההיתר.

¹³ ביאור הלכה ד"ה "ואינר".

⁷ הביאור הלכה ד"ה "ומסתפרין" מביא את דברי הגאון מוילנא הסובר שיש להימנע מלהסתפר לאחר מנחה קטנה.

⁸ מ"ב סימן רנ"א ס"ק ז'.

⁹ סימן רנ"א סעיף א' ברמ"א.

¹⁰ מ"ב סימן רנ"א ס"ק ד'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בדיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il